

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВСП «ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ, ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ЗУНУ»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор ВСП «ФКЕПІТ ЗУНУ»

Василь МАРТИНЮК
5 березня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
З ДИСЦИПЛІНИ
“Історія держави і права України”

Освітньо-професійний ступінь – фаховий молодший бакалавр

Галузь знань: 08 «Право»

Спеціальність: 081 «Право»

Освітньо-професійна програма: «Право»

Циклова комісія юридичних дисциплін

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практичні заняття (год.)	Самостійна робота (год.)	Загальний обсяг (год.)	Екзамен/залик
денна	2	4	30	30	120	180	Екзамен

Тернопіль – 2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки фахового молодшого бакалавра галузі знань 08 Право, спеціальності 081 Право, затвердженої Педагогічною радою ВСП «ФКЕПІТ ЗУНУ», «15» серпня 2022р.

Робоча програма складена викладачем Учас О.В.

Робоча програма затверджена на засіданні циклової комісії юридичних дисциплін, протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

Голова циклової комісії

Ірина БАГРІЙ

НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Історія держави і права України»

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітньо-професійний ступінь	Характеристика навчальної дисципліни <i>Денна форма навчання</i>
Кількість змістових модулів – 3	Галузь знань: 08 «Право»	Нормативна
	Спеціальність: 081 «Право»	Рік підготовки – 2 Семестр - 4
Загальна кількість годин – 180	Освітньо-професійна програма « Право » Освітньо-професійний ступінь: фаховий молодший бакалавр	Лекцій 30 год. Практичні заняття 30 год. Самостійна робота 120 год.
		Вид контролю: екзамен

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Історія держави і права України»

2.1. Мета вивчення дисципліни.

Історія держави і права України є однією із фундаментальних дисциплін в системі підготовки правознавців у вищій школі. Програма та тематичний план дисципліни орієнтовані на глибоке та ґрунтовне засвоєння студентами закономірностей зародження, розвитку і змін типів і форм державно-правових систем, вивчення змісту діяльності державно-правових інститутів, джерел права і галузей права у конкретній історичній обстановці і хронологічній послідовності на території України. З вивчення названого курсу починається опанування студентами першооснов юридичних знань, державно-правових термінів і категорій, ознайомлення з пам'ятками українського права.

Історія держави і права України є історико-юридичною наукою, однією з основних державно-правових професійно-орієнтованих дисциплін. Вивчення цього курсу спрямоване на підвищення якості історико-правової підготовки фахівців, їх загальної юридичної культури, всестороннього розуміння діючого галузевого права.

2.2. Завдання вивчення дисципліни.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Історія держави і права України» студент повинен:

знати:

- проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел;
- основні підходи до періодизації історії української державності та національного права, методологію вивчення і дослідження історико-правових явищ і процесів;
- історико-правові особливості розвитку держави і права України на різних історичних етапах;
- зміст основних джерел українського права (еволюцію звичаєвого права, акультурацію європейських джерел права) характерних для різних історичних періодів;
- загальні закономірності та специфічні особливості розвитку правових систем, галузей та інститутів права на основі хронологічного та регіонально-цивілізаційного принципів;
- самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

вміти:

- розуміти причини та механізми виникнення, формування і розвитку, умов забезпечення стійкості державно-правових систем в різних соціально-економічних, політичних, соціо- та етнокультурних середовищах;
- застосовувати адекватні методи дослідження та створювати моделі процесів правотворення і правозастосування у певних державно-правових системах в їх історичному розвитку;
- уміти створювати програму вивчення та реалізовувати її щодо функціональної структури та динаміки історико-правових процесів і прогнозування їх розвитку;
- розуміти суть правотворення і правозастосування в конкретних державно-правових умовах співвідносно до характеру історичного процесу;
- уміти застосовувати критерії оцінки відповідності державно-правових систем характеру соціально-економічного, політичного, соціо- та етнокультурного і релігійного стану суспільства на певному історичному етапі розвитку цивілізації;
- самостійно робити висновки щодо ефективності, можливості практичного використання (історичної перспективності) державно-правових систем в цілому або окремих елементів їх структурно-функціональної організації в сучасних процесах українського державно- і правотворення;
- мати професійні незалежні знання та судження про цивілізаційні, загальнодержавні, регіональні проблеми правотворення та правозастосування з урахуванням соціально-економічної, політичної, соціо- та етнокультурної і релігійної специфіки;
- застосовувати співвідносно до потреб державо- і правотворчої практики загальноцивілізаційний та національний історико-правовий досвід, критично аналізувати його та пропонувати соціальнозначимі зміни до нього;

- здійснювати професійну, дослідницьку та просвітницьку діяльність в сфері історико-правових знань.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни:

ЗК 9. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві.

2.4. Передумови для вивчення дисципліни.

Для успішного оволодіння курсом «Історія держави і права України» студентам необхідно мати знання з шкільних курсів історії та основ правознавства.

Знання здобуті в результаті вивчення дисципліни лягають в основу опрацювання інших навчальних курсів, що передбачені навчальним планом.

2.5. Результати навчання:

ПРН 13. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Історія держави і права України»

Змістовий модуль 1. Науково-методологічні засади курсу «Історія держави і права України». Зародження і розвиток держави і права періоду України-Руси та Галицько-Волинської держави, литовсько - русько - польської доби. Темі 1 – 4.

Тема 1. Історія держави і права України як наука та фундаментальна навчальна юридична дисципліна. Державний лад та суспільний устрій Руси-України (VI – початок XIII ст.)

Предмет і сучасна методологія історії держави і права України. Місце історії держави і права України в системі правознавства.

Джерела і періодизація історії держави і права України. Функції історії держави і права України. Принципи та методи пізнання історико- правових явищ.

Історіографія курсу. Організація навчального процесу з історії держави і права України.

Значення вивчення курсу історії держави і права України у підготовці національно свідомого правника.

Східні слов'яни. Венеди. Держава антів, її суспільно-політичний лад. Племінні княжіння у VI-IX ст. Держава полян-русів. «Русь», «Руська земля». Династичний переворот 882 р. Династія Рюриковичів. а теорія походження України-Руси.

Суспільний лад. Правове становище окремих верств населення. Князі. Бояри. Духовенство. Княжі мужі. Огнищани. Отороки. Гриді. Дітські. Міське населення. Сільське населення. Смерди. Закупи. Изгої. Холопи.

Державний лад. Монархія, її риси та еволюція. Князь. Боярська рада (дума). Віче. Верв. Княжий двір. Удільні князі. Княжі з'їзди (снєми). Місцева адміністрація. Тисяцькі. Сотські. Десятські. Посадники. Волостелі. Туни. Вірники. Мостиники. Адміністративна реформа Володимира.

Тема 2. Формування та генеза права Руси-України (VI – початок XIII ст.)

Правова система. Джерела права. Звичаєве право - основне джерело «Руської Правди». Договори Русі з Візантією.

Руська Правда та її редакції. Князівські й церковні статuti. Уроки. Князівські договори та їх види. Візантійські джерела права.

Особливості правової системи України-Руси та її значення. Право власності на землю.

Зобов'язальне право. Види договорів.

Сімейне право та його інститути.

Спадкове право.

Інститути кримінального права: злочини і покарання.

Суди і судочинство.

**Тема 3. Галицько-Волинська держава – правонаступниця України-Руси
(перша половина XIII – друга половина XIV ст.)**

Розпад України-Руси на окремі князівства. Формування Галицького і Волинського князівств. Об'єднання Галичини з Волинню. Перетворення держави з князівства в королівство, її особливості. Загарбання Галичини Польщею і Волині Литвою.

Суспільний лад. Характер феодалізму. Земельна аристократія. Середньозаможні та дрібні бояри. Духовенство. Галицька митрополія. Міське населення. Феодально залежні селяни. Смерди. Холопи.

Державний лад та його особливості. Князівська влада. Дуумвірат. Боярська рада. Роль віча. Феодальні з'їзди. Центральні органи управління: двірський, стольник, оружник, конюший. Система місцевого управління: тисяцькі, посадники, воєводи, волостелі, старости. «Кормління». Суд та процес. Військо.

Правова система. Джерела права. Звичаї. «Руська Правда». Князівські грамоти. Міжкнязівські договори. Галицько-Волинський літопис. Магдебурзьке право. Волоське право. Особливості правової системи.

Тема 4. Державність і право українських землях у складі Великого князівства Литовського, Королівства Польського та Речі Посполитої (друга половина XIV – середина XVII ст.).

Приєднання українських земель до Литви та його правові аспекти. Поняття «латентна державність». Кревська унія 1385 р. Віленська угода 1401 р. Городельська унія 1413 р.

Суспільний лад. Феодалізм західного типу. Соціальна драбина. Духовенство. Міщани та їх правове становище. Основні категорії селян. “Устава на волоки” 1557 р. Виникнення українського козацтва.

Державний лад. Великокнязівська влада та зміни її прерогатив. Пани-рада. Таємна рада. Великий вальний сейм. Центральна адміністрація. Місцева адміністрація. Система судів у кінці XIV ст. Реформа судової системи в середині XVI ст. Процес.

Джерела права. Звичаєве право. Вплив звичаю на розвиток феодального права. Руська Правда. Великокнязівське законодавство (привілеї). Судебник Казимира IV 1468 р. Статути Великого князівства Литовського 1529, 1566, 1588 рр. Пам’ятки Магдебурзького права. Правові джерела православної і католицької церков. Правові режими земельних володінь. Конституційне право. Спадкове право. Сімейне право. Кримінальне право.

Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої, його наслідки для України.

Суспільний лад. Фільварково-панщинна система господарства. Магнати. Шляхта. Духовенство. Поділ селянства за правовим становищем. Міське населення, його правове становище. Національна опозиція проти Польщі.

Державний лад. Артикули Генріха Валуа 1573 р., їх вплив на формування державного ладу. Король. Вальний сейм та його складові. Центральне управління. Міське управління.

Правова система. Рецепція литовського права. Основні акти польського права.

Змістовий модуль 2. Запорізька Січ: особливості суспільно-політичного устрою, права. Державно - правові інститути України періоду Гетьманщини та в умовах російсько - австрійського панування. Теми 5 – 9.

Тема 5. Запорізька Січ: особливості суспільно-політичного устрою, права та судочинства. Українська держава та право у період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (лютий 1648 – серпень 1657 рр.)

Запорозька Січ: причини, умови, соціальні джерела, засади формування та правове становище січового козацтва. Адміністративно-територіальний поділ Січі. Кіш. Курені. Паланки.

Система військово-адміністративної влади. Козацька рада. Кошовий атаман. Генеральна старшина. Військові службовці. Суд та судочинство.

Джерела права. Звичаєве козацьке право. Церковне право. Особливості застосування гетьманських універсалів, царських грамот, універсалів польських королів, як джерел права на Запоріжжі. Характерні риси права.

Україні напередодні Хмельниччини. Головні завдання Національно-визвольної війни, їх реалізація. Зміна правового статусу України відповідно до Зборівського (1649 р.) і Білоцерківського (1651 р.) мирних договорів. Юридичні наслідки переговорів під Жванцем (1653 р.). Українсько-російська угода 1654 р. Правове становище України.

Суспільний лад. Ліквідація польського магнатського і шляхетського землеволодіння. Зміни в соціальній структурі населення. Перетворення козацтва у привілейований стан. Старшина. Рядове козацтво. Православне духовенство. Селянство. Міське населення.

Державний лад. Ліквідація польської адміністративно-політичної системи управління. Формування Української держави, її політична форма. Центральні органи влади та управління. Військова рада. Генеральний уряд. Гетьман. Міське управління. Полкові і сотенні уряди. Магістрати і ратуші у містах. Війти і отамани. Військо. Судова система та процес.

Джерела і розвиток українського права. Звичаєве козацьке право. Рішення загальної військової ради і ради генеральної старшини. Гетьманські універсали. Міжнародні угоди. III Статут Великого князівства Литовського. Збірники Магдебурзького права. Зміни в цивільному та кримінальному праві.

Тема 6. Державно-правові інститути України-Гетьманщини (друга половина XVII – XVIII ст.)

Період «руїни» в Україні та його політико-правові наслідки. Гетьманські статті і міждержавні договори та їх вплив на суверенітет України.

Суспільний лад. Становий устрій. Знатне військово товариство. Українська шляхта. Козаки. Міське населення. Духовенство. Селяни. Гетьманські універсали 1760 та 1763 рр. про заборону переходу селян. Указ Катерини II 1783 р. про остаточне закріпачення українського селянства.

Державний лад. Адміністративно-територіальний поділ. Центральні органи влади і управління. Гетьман. Генеральна військова рада. Старшинська рада. Генеральна військова канцелярія. Органи місцевого управління та влади. Організація судів. Судова реформа 1760-1763 рр. Обмеження автономії України. Органи Росії для управління Україною. Ліквідація Запорозької Січі. Створення намісництва. Заснування Задунайської Січі.

Джерела права. Звичаєве право. Гетьманські договірні статті. Акти гетьманської влади. Статут Великого князівства Литовського 1588 р. Збірники Магдебурзького права.

Конституція Пилипа Орлика 1710 р.

Тема 7. Кодифікація українського права другої половини XVIII ст.

Кодифікація українського права. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. «Суд і розправа в правах малоросійських...» 1750 р. Книга «Статут й інші права малоросійські» 1764 р. «Екстрат малоросійських прав» 1767 р. «Екстракт із указів, інструкцій і установлень» 1768 р. Поширення в Україні російського законодавства й витіснення національних особливостей.

Основні риси права. Право власності. Зобов'язальне право. Шлюбно-сімейне право. Право спадщини. Кримінальне право. Судочинство.

«Конфлікт» звичаю і закону у XVIII ст. Звичаєві процедури здійснення правосуддя з цивільних справ у вервних, копних і козацьких судах.

Тема 8. Державно-правові інститути України у складі Російської імперії (XIX ст.).

Кодифікація права першої половини XIX ст.

Землі України у складі Росії. Територіальний поділ. Україна в програмних документах декабристів. Кирило-Мефодіївське братство, його програмні документи.

Суспільний лад. Зародження ринкових відносин. Правове становище окремих верств населення. Завершення юридичного закріпачення селян України. Панщина. Урочна система. Місячина. Інвентарні правила 1847-1848 рр. Реформа управління державними селянами 1837-1841 рр. Військові поселення.

Державний лад. Центральні органи. Перетворення намісництв у губернії. Губернатори та генерал-губернатори. Губернські правління і галузеві установи. Повітовий апарат управління. Земський суд. Присутствія. Губернські і повітові дворянські зібрання. Управління в містах. Скасування Магдебурзького права. Градоначальство. Волосні й сільські органи самоврядування. Судова система.

Право. Офіційний привід кодифікації місцевого права України. Загальна характеристика основних кодифікаційних проєктів: «Звід місцевих законів губерній і областей, приєднаних від Польщі», «Зібрання малоросійських прав», «Звід місцевих законів західних губерній», Повне зібрання законів Російської імперії, Звід законів Російської імперії. Відміна дії норм Магдебурзького права та Литовського статуту. Поширення на Україну загальноімперського законодавства. Уложення про покарання кримінальні і виправні. Сільський судовий статут.

Найважливіші інститути окремих галузей права. Право власності. Зобов'язальне право. Сімейне право. Кримінальне право.

Колонізаторська національна політика російського самодержавства. Внутрішні і зовнішні чинники реформаторської політики царизму в 60-70-х роках.

Селянська реформа 1861 р., її правова основа. Основні риси реформи. Державні органи з селянської справи, волосні та сільські органи селянського самоврядування. Поширення реформи на державних та удільних селян. Особливості селянської реформи в Україні.

Земська реформа 1864 р., її значення та правове закріплення. Функції земських органів. Порядок обрання губернських і повітових земських зборів, губернських і повітових земських управ.

Міська реформа 1870 р., її значення і правова основа. Компетенція міських органів. Порядок обрання міських дум і міських управ. Судова реформа 1864 р., її правове закріплення та значення. Основні риси реформи: нова система судових органів, демократизація судоустрою і судочинства, запровадження суду присяжних, перебудова прокуратури і створення адвокатури, новий статус

слідчих. Військова, фінансова, поліцейська, шкільна, університетська та інші реформи в Росії. Посилення національного гніту в Україні. Валуєвський циркуляр 1863 р. Емський акт 1876 р.

Контрреформи 80-90-х років. Розвиток російського неоабсолютизму. Положення про заходи до охорони державного порядку і громадського спокою 1881 р. Правовий режим стану посиленої і надзвичайної охорони. Положення про воєнний стан 1892 р. Закон про земських дільничих начальників 1889 р. Наступ царського уряду на органи самоврядування. Положення про губернські і повітові земські установи 1890 р. Нове міське положення 1892 р. Судова контрреформа. Уложення про покарання кримінальні і виправні 1885 р. Військово-морський статут 1886 р. про покарання.

Джерела права. Цивільне право. Кримінальне право. Посилення каральної політики царизму в Україні. Зміни в цивільному і кримінальному судочинстві.

Тема 9. Державно-правове становище західноукраїнських земель в складі Австрійської та Австро - Угорської імперії (1772-1918 рр.)

Перший поділ Польщі 1772 р., Константинопольська австро-турецька конвенція 1775 р. і включення західноукраїнських земель до складу Австрії. “Королівство Галичини і Лодомерії”. Революція 1848 р. і створення Головної руської ради у Львові. Зміни державного правового статусу Галичини, Буковини і Закарпаття. Конституція Австрії 1848 р. Открийована конституція 1849 р. Крайові конституції для Галичини і Буковини 1850 р. Австро-Угорська угода 1867 р. та утворення Австро-Угорської монархії. Ціслеїтанія і Транслеїтанія. Австрійська конституція 1867 р. Відновлення чинності угорської конституції 1848 р.

Державно-правові інститути на західноукраїнських землях на початку ХХ ст. Поширення загального виборчого права і демократичних свобод на територію Західної України. Головна українська рада.

Державний лад. Імператор і король Угорщини. Рейхсрат Австрії та сейм Угорщини. Делегації. Рада міністрів. Спільні міністерства. Крайовий міністр для Галичини. Намісник у Галичині і крайовий президент у Буковині. Органи урядової адміністрації. Галицький становий сейм. Судові органи. Повітові старости. Громадські управи. Жупи в Закарпатті. Комітати. Судово-прокурорські органи. Органи крайового і місцевого самоврядування. Галицький і Буковинський крайові сейми, порядок їх формування, склад і компетенція. Крайовий виділ. Повітові, міські і сільські ради. Імператорський закон 1862 р. про місцеве самоврядування. Організація управління Львова і Чернівців за статутом 1870 р.

Джерела права (конституція, імператорські патенти, закони рейхсрату, кодекси).

Найважливіші інститути окремих галузей права. Право власності. Зобов'язальне право. Спадкове право. Сімейне право. Кримінальне право. Судочинство.

Змістовий модуль 3. Відродження української держави і права у 1917 - 1921 рр. Державно - правовий розвиток радянської України (1917 – 1921 рр.). Держава і право незалежної України (1991 - до сьогодні). Темі 10 – 15.

Тема 10-11. Новітня Українська держава і право 1917-1921 рр.

Лютнева революція в Росії. Повалення самодержавства і утворення Тимчасового уряду. Створення автономій та незалежних держав на території колишньої Російської імперії.

Боротьба за національно-державне відродження України. Національно-демократична революція. Утворення Української Центральної Ради (УЦР) та еволюція її юридичного статусу. Всеукраїнський національний конгрес 5-7 квітня 1917 р. Наказ УЦР 5 травня 1917 р. Комітет УЦР (Мала рада). Утворення місцевих українських рад. I універсал УЦР від 10 червня 1917 р. Утворення Генерального секретаріату. II універсал УЦР від 3 липня 1917 р. Статут вищого управління України від 29 липня 1917 р. Тимчасова інструкція Генеральному секретаріату Тимчасового уряду від 4 серпня 1917 р.

III універсал УЦР від 7 листопада 1917 р. і проголошення УНР. Правове становище УЦР, Малої ради та Генерального секретаріату. Організація місцевої влади. Комісари УЦР. Судові органи. Органи охорони правопорядку і державної безпеки. Військове будівництво.

IV універсал УЦР від 9 січня 1918 р. Проголошення самостійності і незалежності УНР. Створення Ради народних міністрів. Окупація України австро-німецькими військами.

Історичний досвід та уроки «першої» УНР.

Законодавча діяльність УЦР. Закон про порядок видання нових законів від 25 листопада 1917 р. Закони в галузі державного будівництва. Правове забезпечення економічного будівництва. Соціальне законодавство. Нормативні акти з кримінального права. Конституція УНР, її зміст і значення.

Переворот П. Скоропадського 29 квітня 1918 р. та його юридичне закріплення (Грамота до всього українського народу та Закони про тимчасовий державний устрій від 29 квітня 1918 р.). Внутрішня і зовнішня політика гетьмана.

Організація державної влади. Форма державного правління. Гетьман, його повноваження. Тимчасовий закон про верховне управління державою на випадок смерті, тяжкої хвороби і перебування гетьмана поза межами держави від 1 серпня 1918 р. Рада міністрів. Міністерства. Фінансова рада. Місцеві органи. Розпуск земельних комітетів УЦР. Губернські і повітові старости. Судові реформи. Військове будівництво. Організація козацтва. Закон про державну варту від 18 травня 1918 р.

Законодавча процедура. Особливості дії нормативних актів часів царизму, Тимчасового уряду та УНР на території Української Держави. Правові основи процесу законотворчості. Законодавчі акти з окремих галузей права. Каральна спрямованість кримінального права. Порушення прав і свобод особи.

«Грамота до всіх українських громадян» від 14 листопада 1918 р. Зміна політичного курсу. Падіння гетьманату.

Українська держава часів Директорії. Створення Директорії та її політико-правова платформа. Декларація Директорії від 26 грудня 1918 р. Відновлення УНР. Рада народних міністрів. Місцеві органи влади. Судові органи. Трудовий принцип розбудови держави. Конгрес трудового народу України 23-28 січня 1919 р. Реорганізація Директорії, її взаємовідносини з урядом.

Акт злуки УНР та ЗУНР, його правове оформлення та юридичні наслідки. Оголошення війни радянській Росії. Зміни у складі Директорії. С.Петлюра. Варшавський договір від 21 квітня 1920 р. та його політико-правова оцінка. Всеукраїнська національна рада. Незреалізовані проекти конституцій УНР. Закони від 12 листопада 1920 р. «Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР» та «Про Державну Народну Раду». Ризький мирний договір 1921 р., його політико-правові наслідки для України. Державний центр УНР в еміграції та його політико-правова платформа.

Тема 12. Державно-правові інститути Західно-Української Народної Республіки (1918-1923 рр.)

Розпад Австро-Угорщини. Листопадовий національно-визвольний чин. Проголошення ЗУНР. Державний лад. Вищі органи влади й управління. Українська національна рада. Президент-спікер. Виділ УН Ради. Президія УН Ради. Державний секретаріат. Місцева влада та управління. Повітові комісари. Громадські (сільські і містечкові) комісари. Повітові національні ради. Судова система та інші правоохоронні органи. Збройні сили.

Об'єднання УНР і ЗУНР в єдиній соборній Українській державі. Соціально-політичні та економічні перетворення у ЗУНР. Конституційне законодавство. Закони про державну мову від 15 лютого 1919 р., про громадянство та правовий статус чужинців від 8 квітня 1919 р., про земельну реформу від 14-15 квітня 1919 р. Польсько-українська війна. Проголошення президента диктатором ЗУНР і створення Колегії уповноважених.

Визнання Радою послів Антанти за Польщею права на окупацію Східної Галичини. Еміграційний уряд ЗУНР. Проект основ державного устрою Галицької Республіки 1921 р. Рішення Ради послів від 14 березня 1923 р. про анексію Східної Галичини Польщею. Причини падіння ЗУНР.

Тема 13. Формування радянської держави і права в Україні (1917 – 1922 рр.). Перша кодифікація права Радянської України (1922-1930 рр.).

Жовтневий переворот 1917 р. у Петрограді. Перший всеукраїнський з'їзд рад та юридична сила його рішень. Окупація України радянськими військами. Проголошення Української Соціалістичної Радянської Республіки (УСРР). Встановлення воєнно-більшовицької партійної диктатури.

Центральні органи влади та їх еволюція. Місцеві ради. Надзвичайні органи радянської влади. Державні утворення радянського типу на території України.

Правова характеристика взаємовідносин УСРР з РСФРР та іншими радянськими республіками.

Органи управління народним господарством. Воєнний комунізм, його юридичне оформлення. Судова система. Народні суди. Револуційні трибунали. Верховний касаційний суд. Всеукраїнська і місцеві надзвичайні комісії. Створення Центрального управління надзвичайних комісій для боротьби з контрреволюцією, спекуляцією та злочинами за посадою. Позасудові репресії. “Червоний терор”. Організація радянської міліції. Органи контролю для боротьби з діяльністю агентів іноземних держав. Будівництво радянських збройних сил. Джерела радянського права. Соціалістична правосвідомість. Пристосування права більшовицької Росії. Перші декрети в галузі цивільного, сімейного, трудового, земельного, кримінального права. Декрети про націоналізацію власності, правове регулювання розподілу. Конституція УСРР. Постанова НКЮ УСРР “Про введення в дію керівних засад з кримінального права РСФРР”. Початок кодифікації законодавства.

Внутрішнє становище УСРР на початку 20-х рр. Банкрутство більшовицької економічної політики. Терор голодомором. Законодавче закріплення нової економічної політики. Українізація, її правова основа.

Державний лад. Передумови утворення і юридичне оформлення СРСР. Зміни в структурі органів влади і управління. Вищі органи влади і управління УСРР. Всеукраїнський з'їзд рад. Всеукраїнський центральний виконавчий комітет (ВУЦВК). Президія ВУЦВК. Місцеві органи влади і управління. Адміністративно-територіальна реформа. Судова система та інші правоохоронні органи. Деформації юридичного та фактичного статусу України в складі СРСР. Репресії 1920-х рр.

Передумови та характерні особливості *першої кодифікації права УСРР*. Посилення ролі загальносоюзного законодавчого регулювання. Характеристика права. Особливості радянського законодавства. Конституційне право. Зміни і доповнення до Конституції УСРР у 1925 р. Конституція УСРР 1929 р. Позбавлення та обмеження виборчих прав. Цивільне право. Цивільний кодекс 1922 р. Сімейне право. Кодекс законів про родину, опіку, шлюб і про акти громадянського стану 1926 р. Трудове право. Кодекс законів про працю 1922 р. Земельне право. Земельний кодекс 1922 р. і зміни до нього 1927, 1928 рр. Кодекс законів про народну освіту 1922 р. Адміністративний кодекс 1927 р. Кримінальне право. Кримінальні кодекси 1922 і 1927 рр. Процесуальне право. Виправно-трудове право. Виправно - трудовий кодекс 1925 р.

Тема 14. Друга кодифікація права Радянської України (1956 - 1985 рр.).

Друга кодифікація законодавства: причини, етапи, особливості. Цивільне право. Трудове право. Колгоспне право. Кримінальне право. Кримінальне судочинство.

Основні риси законодавства. Жорстка централізація в законотворчості. Пріоритет державного над особистістю. Безправ'я громадянина, його правова беззахисність. Видання Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік, кодексів УРСР відповідно до загальносоюзного законодавства, хронологічних зібрань законодавства, систематичних зібрань чинного законодавства республік. Зводи законів СРСР і УРСР. Розробка і прийняття Конституції УРСР 1978 р.

Адміністративне законодавство. Цивільне і господарське законодавство. Житлове законодавство. Сімейне законодавство. Трудове законодавство. Природноресурсове законодавство. Кримінальне законодавство. Виправно-трудове законодавство. Процесуальне законодавство.

Тема 15. Держава і право України в період утвердження її незалежності (1991 - до сьогодні)

Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Всеукраїнський референдум та вибори Президента України 1 грудня 1991 р. Розпад СРСР. Угода про утворення СНД. Стартові умови розгортання державотворчого процесу. Запровадження атрибутів державності. Конституційний договір 8 червня 1995 р. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р. Структура, основні положення і значення Основного Закону держави.

Конституційна форма правління, державного устрою та політичного режиму України. Територіальний устрій. Декларація прав національностей України. Закон про національні меншини в Україні. Основи виборчої системи України. Референдум. Правовий статус народних депутатів.

Верховна Рада України. Президент України. Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації. Місцеве самоврядування. Прокуратура. Конституційний Суд України.

Гуманізація правових відносин в Україні. Реформування усіх галузей права. Цивільне законодавство. Правова регламентація майнових відносин в умовах становлення ринкової економіки. Правові основи підприємницької діяльності. Зміни в трудовому законодавстві. Аграрне законодавство. Істотні зміни в кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві. Проблеми і прорахунки в державно-правовому будівництві.

4. Структура навчальної дисципліни «Історія держави і права України»

Назва змістових модулів і тем	Кількість годин, в т. ч.		
	Лекції, год.	Практичні заняття, год.	Самостійна робота
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>
Змістовий модуль 1. Науково-методологічні засади курсу. Зародження і розвиток держави і права України-Русі та Галицько-Волинської держави, литовсько - польської доби. Темі 1 – 4.			
Тема 1. Науково-методологічні засади курсу «Історія держави і права України». Предмет, методологія, періодизація, історіографія курсу ІДПУ. Державний лад та суспільний устрій України-Руси (VI – початок XIII ст.).	2	2	8
Тема 2. Формування та генеза права Русі-України (VI – початок XIII ст.).	2	2	8
Тема 3. Галицько-Волинська держава – правонаступниця України-Руси (перша половина XIII – друга половина XIV ст.).	2	2	8
Тема 4. Державність і право українських земель у складі Великого князівства Литовського, Королівства Польського та Речі Посполитої (друга половина XIV – середина XVII ст.).	2	2	8
Змістовий модуль 2. Запорізька Січ: особливості суспільно-політичного устрою, права. Державно - правові інститути України періоду Гетьманщини та в умовах російсько - австрійського панування. Темі 5 – 9.			
Тема 5. Запорізька Січ: особливості суспільно-політичного устрою, права та судочинства. Українська держава та право у період Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (лютий 1648 – серпень 1657 рр.).	2	2	9
Тема 6. Державно-правові інститути України-Гетьманщини (друга половина XVII – перш. полов. XVIII ст.).	2	2	8
Тема 6. Правова природа податку. Податкове право як інститут фінансового права. Правовий статус платників податків та податкових органів України.	2	2	8
Тема 7. Кодифікація українського права другої половини XVIII ст.	2	2	8

Тема 8. Державно-правові інститути України у складі Російської імперії (XIX ст.). Кодифікація права першої половини XIX ст.	2	2	9
Тема 9. Державно-правове становище західноукраїнських земель в складі Австрійської та Австро-Угорської імперії (1772-1918 рр.).	2	2	8
Змістовий модуль 3. Відродження української державності і права у 1917 – 1921 рр. Державно-правовий розвиток УРСР та кодифікація її права (1922 – 1991 рр.). Держава і право незалежної України (1991 - до сьогодні). Темі 10 – 15.			
Тема 10-11. Новітня Українська держава і право 1917-1921 рр. (Доба УЦР, Гетьманату, Директорії).	4	4	9
Тема 12. Державно-правові інститути Західно-Української Народної Республіки (1918-1923 рр.).	2	2	9
Тема 13. Формування радянської держави і права в Україні (1917 – 1922 рр.). Перша кодифікація права Радянської України (1922-1930 рр.).	2	2	9
Тема 14. Друга кодифікація права Радянської України (1956 – 1985 рр.).	2	2	8
Тема 15. Держава і право України в період утвердження її незалежності (1991 - до сьогодні).	2	2	9
Разом	30	30	120

5. Теми практичних (семінарських, лабораторних) занять з курсу «Історія держави і права України»

Загальні методичні рекомендації

Вважаємо за доцільне запропонувати студентам ряд методичних порад, які б допомогли оперативню, а головне ефективно підготуватися до практичних занять, так і до тем, що винесені на самостійне опрацювання. Отже:

- студент повинен ознайомитись з методичними матеріалами до теми практичного заняття;
- вдумливо опрацювати рекомендовані джерела та літературу, пам'ятаючи про необхідність конспектування найважливіших фактів, положень, аргументів, дослівних виписок (цитат), тез, розширеного плану, анотації тощо;
- звертатися до словників та довідників, щоб не залишити поза увагою незнайомі поняття, термінологію, старанно працювати з примітками, коментарями, таблицями;
- приділяти значну увагу завершальному етапу підготовки до практичних занять-глибокому осмисленню опрацьованих джерел і літератури стосовно виділених у плані питань, співставленню концепції, позицій і точок зору різних авторів;
- формувати обґрунтовані висновки і узагальнення, запитання своїм колегам;
- виробляти вміння доводити свою точку зору, пов'язувати історичний досвід державо- і правотворення із сучасними проблемами державного будівництва, реформування діючої системи права.

Змістовий модуль 1. Змістовий модуль 1. Науково-методологічні засади курсу. Зародження і розвиток держави і права України-Русі та Галицько-Волинської держави, литовсько - польської доби.

Практичне заняття № 1

Тема 1. Історія держави і права України як наука і навчальна дисципліна. Державний устрій України-Руси (VI - п.п. XIII ст.).....

План практичного заняття

1. Історіографія історії держави і права України.
2. Предмет історії держави і права України, функції, періодизація. Головні методи і принципи пізнання історії держави і права України.
3. Історія держави і права України як навчальна дисципліна, її роль у професійній підготовці юриста.
4. Виникнення Києво – Руської держави.
5. Організація влади та управління в Україні-Руси.
6. Суспільний лад України-Руси. Правове становище панівного та залежного верств населення.

Практичне заняття № 2

Тема 2. Право України-Руси (VI - п.п. XIII ст.).....

План практичного заняття

1. Основні джерела права України-Руси (VI- п.п. XIII ст.).
2. Походження, джерела, списки і редакції, значення Руської Правди.
3. Характерні риси давньоруського права:
 - 2.1 право власності;
 - 2.2 забов'язальне право; види і форми договорів;
 - 2.3 право спадщини; інститут опіки;
 - 2.4 шлюбно-сімейне право.
 - 2.5 кримінальне право: поняття і види злочинів, мета і система покарань.
4. Суд і судочинство.

Практичне заняття № 3

Тема 3. Галицько – Волинська держава та її право (XIII – др. п. XIV ст.).....

План практичного заняття

1. Особливості державно – правового розвитку українського народу в період політичної роздробленості.
2. Формування і генезис Галицько – Волинської держави.
3. Особливості державного та суспільного устрою .
4. Особливості правової системи Галицько – Волинської держави:
 - 4.1 джерела права;
 - 4.2 цивільне право: право власності; забов'язальне право; види і форми договорів; право спадщини; інститут опіки, шлюбно-сімейне право.
 - 4.3 кримінальне право: поняття і види злочинів, мета і система покарань.
5. Суд та судочинство у Галицько-Волинській державі.

Практичне заняття № 4

Тема 4. Литовсько-Руська держава (др. пол. XIV- перш. пол. XVI ст.).....

План практичного заняття

1. Формування Литовсько–Руської держави. Правове становище України у складі Великого князівства Литовського:
 - 1.1 еволюція органів державної влади;
 - 1.2 станова організація суспільства.
2. Джерела права ВКЛ. Литовські статuti (1529, 1566, 1588 рр.).
3. Основні риси цивільного права:
 - 3.1 право власності;
 - 3.2 забов'язальне право;
 - 3.3 право спадщини;
 - 3.4 шлюбно – сімейне право;
4. Основні риси кримінального права:
 - 4.1 поняття і види злочину;
 - 4.2 мета і система покарань.
5. Процесуальне право. Судоустрій та судочинство.

Змістовий модуль 2. Запорізька Січ: особливості суспільно-політичного устрою, права. Державно - правові інститути України періоду Гетьманщини та в умовах російсько - австрійського панування

Практичне заняття № 5

Тема 5. Запорізька Січ: політичний та адміністративно-територіальний устрій. Звичаєве козацьке право (кінець XV – сер. XVII ст.). Українська держава і право у період національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького (1648-1657 рр.).....

План практичного заняття

1. Зародження та феномен українського козацтва: причини, соціальна база, особливості способу життя. Базові принципи політичного устрою. Органи військово-адміністративної влади.
2. Право Запорізької Січі:
 - 2.1 особливості звичаєвого козацького права;
 - 2.2 звичаєве козацьке приватне право;
 - 2.3 звичаєве козацьке карне право.
3. Суд і судочинство в Запорізькій Січі.
4. Передумови та причини національно-визвольної війни. Військові компанії та зміна правового статусу України відповідно до Зборівського (1649 р.) і Білоцерківського (1651 р.) мирних договорів.
5. Суспільний устрій та державний лад.
6. Правова система Української козацької держави («Військо Запорозьке»):
 - 6.1 джерела права;
 - 6.2 зміни в інститутах цивільного права;
 - 6.3 зміни в кримінальному праві.
7. Судова система та процес.

Практичне заняття № 6

Тема 6. Державно-правові інститути України-Гетьманщини.....

План практичного заняття

1. Період «руїни» в Україні та його політико-правові наслідки.
2. Гетьманські статті – своєрідні конституції Козацько – Гетьманської держави, основа правових відносин України і Московського царства (Переяславські статті Ю. Хмельницького 1659 р.; Батуринські (1663 р.) та Московські (1665 р.) статті І. Брюховецького; Глухівський договір 1669 р. Д. Многогрішного; Конотопські статті 1672 р. за гетьманування І. Самойловича; Коломацькі статті 1687 р. І. Мазепи).
3. Суспільний лад.
4. Зміни в державному ладі.
5. Ліквідація Гетьманщини (1764 р.) та самобутнього полково – сотенного устрою (1781р.). Ліквідація Запорізької Січі (1775 р.): значення, вплив на державотворчі традиції українства.
6. Право Гетьманщини.

Практичне заняття № 7

Тема 7. Кодифікація українського права (середина XVII – кінець XVIII ст.).....

План практичного заняття

1. Причини і наслідки кодифікаційних робіт другої половини XVIII.
2. «Права, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р.
3. «Суд і розправа в правах малоросійських...» 1750 р.
4. Книга «Статут й інші права малоросійські» 1764 р.
5. «Екстрат малоросійських прав» 1767 р., «Екстракт із указів, інструкцій і установлень» 1768 р.).
6. Характерні риси розвитку інститутів цивільного та кримінального права.

Практичне заняття № 8

Тема 8. Державно - правове становище українських земель у складі Російської імперії (XX ст.). Кодифікація права першої половини XIX ст.....

План практичного заняття

1. Поширення російського територіально-адміністративного устрою на українських землях. Органи і система державного управління на українських землях.
2. Реформи 60-80-х рр. та особливості їх проведення на Україні:
 - 2.1 зміни в українському селі після реформи 1861 р.;
 - 2.2 формування всестанового самоуправління в Україні за реформами 60-70-х рр. XIX ст. (земська 1764 р.), міського самоуправління (1870 р.), судова (1864 р.), військова (1863-1888 р.), освітня (1864 р.), цензурна (1865 р.), фінансова (1860-1864 рр.).
3. Джерела права в українських землях. Кодифікація українського права:
 - 3.1 Зібрання малоросійських прав 1807 р.;
 - 3.2 Звід законів західних губерній 1837 р.
4. Поширення на Україну загальноімперського законодавства (Повне зібрання (1830 р.) та звід законів Російської імперії (1833, 1842 рр.)).
5. Розвиток цивільного та кримінального права.
6. Судустрой в українських землях до і в післяреформений період.

Практичне заняття № 9

Тема 9. Державно - правове становище на західноукраїнських землях у період австрійського та австро – угорського панування (1772 – 1918 рр.).....

План практичного заняття

1. Політико – правове становище західноукраїнських земель у складі Австро – Угорської імперії. Організація управління Галичиною і Буковиною до середини XIX ст.
2. Загальнодержавні органи влади і місцевого управління після утворення дуалістичної держави.

3. Місцеве самоврядування і органи урядової адміністрації в Галичині, Закарпатті та на Буковині.

4. Правова система:

4.1 джерела права;

4.2 практика апробації австрійського законодавства на галицьких землях;

4.3. кодифікація цивільного права;

4.4 кодифікація кримінального права.

5. Судова система.

**Змістовий модуль 3. Змістовий модуль 3. Відродження української державності і права у 1917 – 1921 рр. Державно-правовий розвиток УРСР та кодифікація її права (1922 – 1991 рр.).
Держава і право незалежної України (1991 - до сьогодення)**

Практичне заняття № 10-11

Теми 10-11. Відродження національної державності та права у 1917 – 1921-х рр...

План практичного заняття

10 - те заняття

1. Утворення та уконституювання Української Центральної Ради.

2. Універсали УЦР.

3. Державне будівництво „ першої” УНР: досягнення та прорахунки.

4. Законодавча діяльність УЦР.

11 - те заняття

1. Проголошення Української держави П. Скоропадського: історико – правова характеристика природи Гетьманату. Організація державного управління Української держави.

2. Законодавча діяльність доби Гетьманату.

3. Державно-правовий статус «другої» УНР за законом та форма влади в Україні.

4. Директорія: пошук „третього шляху”: органи влади й управління. Судові та правоохоронні органи.

5. Законодавча діяльність періоду «другої» УНР.

Практичне заняття № 12

Тема 12. Державно-правові інститути Західноукраїнської народної республіки 1918 – 1923 рр.....

План практичного заняття

1. Проголошення ЗУНР.

2. Державний устрій ЗУНР:

2.1 вищі органи державної влади;

2.2 місцеві органи управління.

3. Судова та правоохоронна система.

4. Система законодавства ЗУНР:

4.1. Джерела права.

4.2. Конституційне право.

4.3. Цивільне право.

4.4. Земельне, освітянське, виборче законодавство.

4.5. Карне право.

Практичне заняття № 13

Тема 13. Перша кодифікація законодавства радянської України (1922-1930 рр.)...

План практичного заняття

1. Причини, мета, етапи й основні завдання першої кодифікації законодавства УСРР.

2. Характеристика кодексів з основних галузей радянського законодавства:

2.1 Цивільний кодекс 1922 року та Цивільно-процесуальні кодекси 1924 і 1929 рр.;

2.2 Земельний кодекс 1922 року;

2.3 Кодекс законів про працю 1922 року;

2.4 Кримінальні кодекси 1922 і 1927 років;

- 2.5 Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб та акти громадянського стану 1926 року;
- 2.6 Адміністративний кодекс 1927 року.

Практичне заняття № 14

Тема 14. Друга комплексна кодифікація права радянської України (1956-1986 рр.)...

План практичного заняття

1. Кодифікація радянського права в Україні у 60 –х рр.:
 - 1.1 Цивільне право та його особливості (ЦК1963 р.);
 - 1.2 Трудове право;
 - 1.3 Колгоспне право;
 - 1.4 Кримінальне право і процес (КК 1960 р. , КПК1960 р.).
2. Видання Зводу законів УРСР.
3. Продовження кодифікації законодавства у 70 -80 х рр.: принцип пріоритету державного над особистістю:
 - 3.1 адміністративне законодавство;
 - 3.2 цивільне і господарське законодавство;
 - 3.3 трудове законодавство;
 - 3.4 кримінальне законодавство.

Практичне заняття № 15

Тема 15. Держава і право в умовах розбудови суверенної і незалежної України (1991р. - до сьогоднішня).....

План практичного заняття

1. Правові наслідки проголошення України незалежною державою.
2. Реформування та створення нових органів влади (1991-2015 рр):
 - 2.1 концепція реорганізації державного управління та проблеми реформування системи влади в період 1991-1996 рр.;
 - 2.2 правові основи організації державної влади в Україні після прийняття Конституції 1996 р.
3. Розробка і прийняття нової Конституції України 1996 р. Зміни до Основного Закону: 2004 р., 2010 р., 2014 р.: правова оцінка.
4. Національна («помаранчева» 2004-2005 рр.) та революція гідності (2013-2014 рр.): державно-правова характеристика стратегія реформування країни.
4. Реформування законодавства: етапи, характерні риси. Кодифікація права.
5. Реформування правоохоронних органів: здобутки та прорахунки реформ.
6. Реформування судової системи: етапи, особливості, досягнення та прорахунки.

6. ПЕРЕЛІК ТЕМ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ з дисципліни «Історія держави і права України»

Самостійна робота студента (СРС) – це діяльність, яку студенти виконують самостійно під методичним керівництвом і контролем викладача без його прямої участі. Самостійна робота спрямована на більш глибоке вивчення студентами важливих питань навчальної програми курсу. Під час вивчення навчальної дисципліни застосовуються такі види самостійної роботи:

- підготовка додаткових питань до кожної теми навчальної дисципліни;
- підготовка творчих завдань з дисципліни;
- робота з додатковою літературою.

Обов'язкові вимоги до самостійної роботи:

- оптимальний обсяг розкриття додаткового питання – 2-3 сторінки. За ініціативою студента додаткові питання можуть бути представлені на практичному занятті чи круглому столі у формі презентації;
- формулювання висновків, які мають сприяти розширенню знань та навиків студентів з дисципліни.

№ з/п	Назва теми
1.	Дослов'янські державні утворення на території України: місце та роль в національному державо – та правотворенні.
2.	„Руська Правда” – видатна правова пам'ятка Русі – України.
3.	Давньоруське звичаєве право.
4.	Кримінальне право за Руською Правдою та Литовськими Статутами: порівняльний аналіз.
5.	Джерела та характерні риси розвитку права Галицько – Волинської держави.
7.	Звичай як джерело формування українського трудового права.
8.	Звичаєві норми у розвитку кримінального та кримінально-процесуального права (X – поч. XX ст.).
9.	Литовські статuti: зміст та значення для розвитку українського права.
10.	Розвиток кримінального права за трьома Литовськими статутами.
11.	Судоустрій та судочинство на українських землях в литовсько – русько – польський період.
12.	Система військово – адміністративних органів і управління Запорізької Січі.
13.	Копні суди на українських землях у XIV – XVI ст.
14.	Кодифікація українського права другої половини XVIII ст.
15.	Конституція Пилипа Орлика: основні ідеї і можливості реалізації як державного документа.
16.	Причини та хід кодифікації українського права та загальноросійської кодифікації перш. пол. XIX ст.
17.	Порівняльний аналіз судоустрою в українських землях до і після судової реформи 1864 р.
18.	Органи самоврядування в Галичині та Північній Буковині періоду австрійського панування.
19.	Кодифікація цивільного права в українських землях у складі Австро – Угорської імперії.
20.	Законодавча діяльність „першої” УНР.
21.	Державне будівництво та право доби Гетьманату.
22.	Судова система “першої” та “другої” УНР та Української Держави: порівняльний аналіз.
23.	Порівняльний аналіз судової системи на різних етапах Української революції (1917 – 1920 рр.).
24.	Перша Конституція радянської України (1919 р.).
25.	Кримінальні кодекси УСРР 1922, 1927 рр.: порівняльний аналіз.

26.	Колгоспне і земельне право.
27.	Судова система та правоохоронні органи УРСР у 70 – 80 –х роках ХХ ст.
28.	Зміни в законодавстві УРСР періоду перебудови (1985 – 1991 рр.).
29.	Прийняття Конституції незалежної України 1996 року: зміст та значення.
30.	Реформування судової системи України на сучасному етапі.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Навчальний процес передбачає проведення лекцій і практичних занять в тому числі в комп'ютерній лабораторії, самостійну роботу студентів, виконання ситуаційних завдань під керівництвом викладача та самостійно. Мова викладання – українська.

У процесі викладання дисципліни «*Історія держави і права України*» використовуються такі методи навчання як:

- *словесні* (пояснення, лекція, інструктаж);
- *наочні* (ілюстрація, плакат, схема, мультимедійні файли);
- *практичні* (самостійна робота на занятті та позааудиторна діяльність, виконання розрахункових завдань);

- *методи стимулювання обов'язку та відповідальності у студентів*: переконання у значущості навчання, вимоги, вправи з виконання вимог, програмоване опитування;

- *методи стимулювання інтересу до навчання*: пізнавальні ігри, навчальні дискусії; створення ситуацій емоційно-моральних переживань; створення ситуацій пізнавальної новизни; створення ситуації зацікавленості;

- *за ступенем самостійної роботи студентів*: методи взаємодії викладача та студента (бесіда, дискусія); методи самостійної роботи студентів (самостійна робота з книгою, письмова робота, самостійна робота під керівництвом викладача);

- *за особливостями навчально-пізнавальної діяльності студентів*: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий (евристичний), дослідницький;

- *за джерелом інформації і сприймання навчальної інформації*: словесні (розповідь, бесіда, лекція, пояснення); наочні (ілюстрація, демонстрація).

У навчальному процесі застосовуються: лекції, в тому числі із використанням засобів комп'ютерної техніки; практичні заняття; індивідуальні заняття і виконання самостійної роботи, виконання розрахунково-графічних завдань під керівництвом викладача і самостійно; робота в Інтернет, робота на платформах Zoom, Moodle.

Організація навчання здійснюється за кредитно-модульною системою з елементами тестування та рейтинговим оцінюванням знань студентів у відповідності з Концепцією впровадження в Україні Болонського процесу.

8. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Вивчення дисципліни передбачає наявність трьох рубіжних атестацій (контролю) в межах загального обсягу годин і проведення підсумкового контролю у вигляді екзамену.

У процесі вивчення дисципліни «*Історія держави і права України*» використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студентів:

- поточне опитування на практичних заняттях;
- підсумкове тестування з кожного змістовного модуля;
- директорська контрольна робота;
- екзамен підсумковий.

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) навчальної дисципліни «*Історія держави і права України*» визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту, %:

Рубіжна атестація № 1	Директорська контрольна робота (№2)	Середній бал (№3)	Екзамен	Разом
20%	25%	15%	40%	100%

9. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Оцінка за 100- бальною шкалою / ECTS	Оцінка за національною шкалою	Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти	Рівень компетентності
90-100 A	Відмінно	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких навчальний матеріал відтворюється в повному обсязі. Здобувач освіти активно працює протягом усього курсу і показує при цьому високий рівень володіння теоретичними знаннями і практичними вміннями, відповідь його правильна, обґрунтована, повна, логічна, містить аналіз, систематизацію, узагальнення навчального матеріалу, здатний висловити власне ставлення до альтернативних міркувань з конкретної проблеми, проявляє вміння здійснювати зв'язок теоретичних занять з практичними і реалізувати міжпредметні зв'язки. Практичне завдання виконане правильно, як з використанням типового алгоритму, так і за самостійно розробленим алгоритмом.	Високий (творчий) рівень
85-89 B	Дуже добре	Оцінюється завдання, що містить відповіді в яких відтворюється значна частина навчального матеріалу. Здобувач освіти виявляє достатній рівень володіння теоретичним матеріалом і практичним вмінням з несуттєвими неточностями, певною мірою може аналізувати матеріал, порівнювати та робити висновки з окремих питань навчального матеріалу.	Достатній рівень
	Добре	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюється незначна частина навчального матеріалу. Здобувач освіти виявляє достатній рівень володіння теоретичним матеріалом і практичним вмінням з певними неточностями та недоліками, достатньо проявляє вміння	

75-84 C		самостійно та аргументовано викладати матеріал.	
65-74 D	Задовільно	Оцінюється завдання, що містить відповіді в яких виявляється середній рівень володіння теоретичними знаннями, розуміння навчального матеріалу, а також практичних вмінь. Здобувач освіти в цілому оволодів суттю питань з даної теми, намагається аналізувати факти та події, робити певні конкретні висновки, недостатньо проявляє вміння самостійно та аргументовано викладати матеріал, виявляє недостатній рівень поінформованості у практичному застосуванні.	Середній рівень
60-64 E	Достатньо	Оцінюється завдання, що містить відповіді, в яких відтворюються мінімальні знання і розуміння навчального матеріалу, проте недостатньо вони глибокі та осмислені. Здобувач освіти на заняттях поводить себе пасивно, відповідає лише за викликом викладача, дає неповні відповіді на запитання, частково аналізує навчальний матеріал, проте при цьому робить неконкретні та неточні висновки, виявляє низький рівень поінформованості у практичному застосуванні.	
35-5 FX	Незадовільно	Оцінюється завдання, що не виконане або містить відповіді на рівні елементарного відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів, фрагментів навчального матеріалу. Здобувач освіти відтворює незначну частину навчального матеріалу, викладає його уривчастими реченнями, безсистемно, відсутні висновки, узагальнення. Під час відповіді здобувач освіти допускає суттєві помилки, які не здатен виправити після коригуючих запитань, рівень володіння теоретичними знаннями і практичним вмінням не задовольняє мінімальні критерії. Обов'язкове складання повторного екзамену, заліку.	Низький рівень
1-34 F	Незадовільно	Оцінюється завдання, що не виконане, у здобувача освіти відсутні елементарні як теоретичні знання, так і практичні вміння. Обов'язкове повторне вивчення навчальної дисципліни.	Незадовільний рівень

10. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	Рівень компетентності
	Екзамен	Залік		
90-100	(відмінно)	Зараховано	A	Високий (творчий) рівень
85-89	4 (дуже добре)		B	Достатній рівень
75-84	4 (добре)		C	
65-74	3 (задовільно)		D	Середній рівень
60-64	3 (достатньо)		E	
35-59 (незадовільний рівень)	2 (незадовільно з можливістю повторного складання екзамену)	Незараховано (з можливістю повторного складання заліку)	FX	Низький рівень
1-34	2 (незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	Незараховано (з обов'язковим повторним вивченням дисципліни)	F	Незадовільний рівень

11. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Тексти лекцій (друкований та електронний варіанти).
2. Плани проведення практичних - друкований та електронний варіанти.
3. Завдання для практичних занять.
4. Тематичний план проведення занять з дисципліни.
5. Завдання модульних контрольних робіт.
6. Завдання для самостійної роботи та методичні вказівки до їх виконання.
7. Тести для перевірки знань студентів.
8. Критерії оцінювання знань студентів.
9. Презентаційні матеріали.

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА з дисципліни «Історія держави і права України»

Базова:

1. Бобриницький В.І. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Епос, 2021.
2. Володимиренко І.І. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Епос, 2020.
3. Грабовський С., Ставроян С., Шкляр Л. *Нариси з історії українського державотворення*. К., 2016.
4. *Історія правоохоронних органів України : Підручник* / С. В. Банах, А. В. Грубінко, В. В. Савенко. В. З. Ухач. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 232 с.
5. *Історія держави і права України. Академ. курс: У 2-х т.* / За ред. В.Я. Тація і А.Й. Рогожина. К. 2020.
6. *Іваненко В.С. Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Наука, 2019.
7. *Історія держави і права України. Курс лекцій* / За ред. В.Г. Гончаренка. К., 2017.
8. *Історія держави і права України* / За ред. А.Й. Рогожина. Т. 1-2. К., 2019.
9. *Історія українського права. Навч. посібник.* / За ред. проф. О.О. Шевченка. К. 2020.
10. Кузьминицький О., Калиновський В., Дігтяр П. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К., 2019.
11. Кульчицький В.С., Тищик Б.Й. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. Львів, 2019.
12. Музиченко П. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К., 2019.
13. Тищик Б.Й. *Історія держави і права України: академічний курс: підручник*. Київ: Ін Юре, 2015. 807 с.
14. Ягровий Д.О. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Бізнес школа, 2019.
15. Яковенко О.Д. *Історія держави і права України. Навчальний посібник*. К.: Наука, 2021.
16. Ухач В.З. *Історія держави і права України (конспекти лекцій)*. Навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2022.

Допоміжна:

17. Гунчак Т. *Українська революція. Документи 1919-1924 рр.* Нью-Йорк, 1984.
18. *Ділова документація Гетьманщини XVIII ст.: Збірник документів*. Київ, 1993.
19. *Документи Богдана Хмельницького. 1648-1657 р.* Харків, 1961.
20. *Історія держави і права України: практикум [навчальний посібник]*. Бурдін М. Ю ... [та ін.]; Мін. внутріш. справ, Харків. нац-ний ун-т внутріш. справ. Харків: О.В. Бровін, 2017. 443 с.
21. *Історія української конституції*. Укл. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Київ, 1996.
22. *Літопис руський*. Київ, 1990.
23. *Літопис Самовидця*. Київ, 1971.
24. Мірчук П. *Українська повстанська армія 1942-1952. Документи і матеріали*. Львів, 1991.
25. *Національні відносини в Україні ХХ ст.* Збірник документів і матеріалів. Київ., 1994.
26. *Права, за якими судиться малоросійський народ*. Київ, 1997.
27. *Українська Центральна Рада: Документи і матеріали: У 2-х томах*. Київ, 1996.
28. *Хрестоматія з історії держави і права України: У 2-х томах* / В. Д. Гончаренко, А. Й. Рогожин, О. Д. Святоцький. Київ, 1997.
29. Андрейцев В. І. *Магдебурзькі грамоти українським містам: спроба інкорпорації: монографія*. Фонд муніципальних реформ "Магдебурзьке право", Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України ... [та ін.]. Хмельницьк: Хмельницький ун-т управління та права, 2019. 274 с.
30. Алексєєв Ю. М., Кульчицький С. В., Слісаренко А. Г. *Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985 - 1999 рр.* Київ, 2020.
31. Бочарников Д. Чи дійсно юридичне право було єдиним інструментом державного управління суспільством в Київській Русі? *Право України*. 2019. № 11.
32. Боднарчук Т. І. *Литовсько-Руська держава як етап розвитку української державності. Українська державність: історія і сучасність. Мат - ли. наук. конф.* Київ, 2021.

33. Бедрій М. *Вервний суд і копний суд: історико-правове порівняння*. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні. Матеріали XV регіональної науково-практичної конференції (8-9 лютого 2010 р.). Львів, 2020.
34. Бедрій М. Стадії судового розгляду в українському копному судочинстві. *Вісник Львівського університету: Серія юридична*. 2021. Вип. 51.
35. Бойко І. Й. *Інститут покарання на українських землях (IX – XX ст.): навч посіб для студ вищ. навч. зал*. Київ: Атіка, 2021. 326 с.
36. Бойко І. Й. *Держава і право Гетьманщини*. Львів, 2020. 231 с.
37. Бойко І. Й. *Правове регулювання цивільних правовідносин в Україні (IX – XX ст.): навч посіб для студ вищ. навч. зал*. Київ: Атіка, 2019. 348 с.
38. Вівчаренко О. Правова охорона земель на українських теренах: історичний аспект розвитку. *Юридична Україна*. 2021. № 6.
39. Веденєєв Д., Биструхін Г. Військова діяльність руху ОУН та УПА й їх противників у світлі норм міжнародного гуманітарного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 7.
40. Гудима Д. До питання про поняття та структуру вітчизняної антропології права. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2020. Вип. 42-43.
41. Грубінко А. В. Звичаєве право в системі правової освіти: повернення до витоків українського права. *Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи: Зб. тез доп. на міжнар. конф. Тернопіль: Вектор*, 2019.
42. Голосніченко Д. Розподіл повноважень державних органів і посадових осіб за Конституцією гетьмана П. Орлика. *Юридична Україна*. 2018. № 3.
43. Єрмолаєв В. М. *Вищі представницькі органи влади в Україні: історія, теорія та практика: монографія*. Харків: Право, 2017. 446 с.
44. Захарченко П. П. Київська Русь: державний устрій, суспільний лад та основні риси права. *Історія України*. 2019. № 7, 10.
45. Захарченко П., Вікторов І. Суспільно - політичний лад і право на землях України у складі Великого Князівства Литовського. *Історія України*. 2020. № 33 - 34.
46. Ковальова С. Г. Суб'єкти правовідносин у литовсько-руському праві XIV-XVI ст. *Правова держава*. 2018. Вип. 22.
47. Костицький М. В. Методологія пізнання української історико-правової дійсності. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. Львів, 1993. Вип. 30.
48. Кравець В. Р., Барабаш Н. О. Проблеми періодизації історії держави і права України: багатоманіття схем і підходів. *Правове життя України. Мат-ли міжнар. наук. конф. 21-22.05.10 р.* Одеса: Фенікс, 2019.
49. Кравчук М. В. Особливості державного і військового будівництва на завершальному етапі існування Української Центральної Ради: історико-правовий аспект. *Visegrad journal on human rights*. 2018. № 5. С.82-85
50. Кравчук М. В. Держава та армія УНР в добу Директорії та їх правове закріплення. *Evropský politický a právní diskurz*. 2018. № 6.
51. Кравчук М. В. Особливості державного будівництва Західноукраїнської Народної Республіки у військовій сфері: історико-правовий аспект. *Visegrad journal on human rights*. 2020. № 4. С. 82-85 (0,6 ум.др).
52. Кравчук М. В. Особливості державотворення та військового будівництва у період Директорії (історико-правове дослідження). *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід: [Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 16-17 квітня 2021 р.]*. Тернопіль: Університетська думка, 2021. С. 29-32.
53. Кривуля О.М. Методологічні аспекти дослідження історії держави і права України к. XVIII - поч. XIX ст. URL.: <http://www.pravo.vuzlib.net>.
54. Крестовська Н.М. *До питання про періодизацію історико-правових макропроцесів*. Наукова спадщина проф. В.С. Кульчицького (1919-2009) і сучасність: матеріали XXIV Міжн. історико - правової конф. 28 квітня - 1 травня 2011 р., м. Львів / Ред. кол.: А.М. 98. 98. Бойко (голова), І.Б. Усенко (заступник голови), І.Б. Бойко (відповідальний секретар) та ін.-Львів: Вид-й центр ЛНУ ім. І.Франка, 2011.

55. Крикун Ю. С. *Звичаєве право українців у наукових дослідженнях 1920-х – поч. 1930-х років*. Київ: Дуліби, 2016. 178 с.
56. Каменський А. УПА - з погляду міжнародного права. *За вільну Україну*. 2005. № 6.
57. *Кодифікація цивільного законодавства на українських землях*. За ред. Р.О. Стефанчука та М.О. Стефанчука. К., 2009.
58. Мацькевич М. Державотворчі процеси в Україні на сучасному етапі її розвитку: проблеми і перспективи. *Право України*. 2021. № 2.
59. Нелін О. До питання про формально-догматичний і становий поділ права Київської Русі. *Юридична Україна*. 2018. № 2.
60. *Правовий звичай як джерело українського права (IX - XIX ст.)*. За ред. І. Усенка. Київ: Наукова думка, 2016.
61. Паньонко І. М. Система покарань у запорізьких. Наукова спадщина проф. В. С. Кульчицького (1919-2009) і сучасність: матеріали XXIV Міжн. історико - правової конф. 28 квітня - 1 травня 2011 р., м. Львів. ред.кол.: А.М. Бойко (голова), І.Б. Усенко (заступник голови), І.Б. Бойко (відповідальний секретар) та ін. Львів: Вид-й центр ЛНУ ім. І. Франка, 2011.
62. Радзивілл О. А. *Право народів від неоліту до нового часу: монографія*. О. А. Радзивілл. Київ: Нац. авіаційний ун-т, 2021. 2 т. 235 с.
63. Скрипнюк О. Конституція П. Орлика 1710 року: основні правові та політичні ідеї та її історичне значення. *Юридична Україна*. 2019. № 4.
64. Трохимович В. Державотворчі ідеї Проводу ОУН в Україні (1940-1950). *Український визвольний рух. ЦДВР*. Львів, 2019. 36 10.
65. Токарчук О. Деякі аспекти дослідження історико-правових підстав української державності. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3.
66. Ухач В. З. Розвідка та контррозвідка українських самостійницьких сил у 1944-1949 роках: історіографічний дискурс (вибрані аспекти). «*Законотворчість, правовладдя та справедливість у демократичній державі*»: збірник мат-лів Міжнар. юрид. науково-практичної конф. «Актуальна юриспруденція» www.legalactivity.com.ua/, м. Київ, 18 червня 2020 р. Тези наукових доповідей. Київ, Тернопіль: ВЦП «Економічна думка», 2020.

13. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <https://www.rada.gov.ua> _ Офіційний веб-сайт Верховної Ради України
2. <https://kmu.gov.ua> _ Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України
3. <https://court.gov.ua/> _ Офіційний веб-портал судової влади України
4. <https://ccu.gov.ua> _ Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України
5. <https://www.president.gov.ua> _ Офіційний веб-сайт Президента України
6. <https://www.nau.ua> _ Інформаційно-пошукова правова система «Нормативні акти України (НАУ)».
7. <https://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського
8. <https://www.nbuv.gov.ua/portal/libukr.html> - каталог національних бібліотек та інформаційних центрів України
9. <https://www.nbuv.gov.ua/portal/libweb.html> - каталог національних бібліотек країн світу
10. <https://www.nbuv.gov.ua/portal/books.html> - каталог електронних бібліотек України
11. <https://www.rada.kiev.ua/LIBRARY/index.htm> – Національна парламентська бібліотека України.
12. <https://www.ukma.kiev.ua/ukmalib> – Наукова бібліотека національного університету “Києво-Могилянська академія”.
13. <https://luki.luki.kiev.ua/win/indw.html> – Публічна бібліотека ім. Лесі Українки.
14. <https://www.pravo.biz.ua> – юридична бібліотека
15. <https://law.biz.ua/books/0023/0204.htm> - юридична бібліотека (Україна)
16. <https://www.lib.com.ua/> - електронна бібліотека
17. <https://www.ebk.net.ua> – повні тексти юридичних книг (бібліотека Князева)
18. <https://forum-pravo.com.ua/> _ правовий форум України «Правознавець»
19. <https://www.legalactivity.com.ua/> _ "Актуальна юриспруденція" Міжнародні юридичні науково-практичні конференції

20. <https://pravoua.com.ua/ua/> _ Юридичний журнал «Право України»